

KAFDAĞI

Cilt: 9, Sayı: 1, Aralık 2024, 1-19
DOI: 10.51469/kafdagı.1566429

Gönderim Tarihi: 14 Ekim 2024

Kabul Tarihi: 31 Aralık 2024

EĞİTİMCİ KİMLİĞİ İLE MEHMET CEVAT DURSUNOĞLU (Mehmet Cevat Dursunoğlu as an Educator)

Serhat SEZEK

Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü

serhatsezek@hotmail.com

ORCID:0000-0002-8918-1009

Çalışmanın Türü: Araştırma

ÖZ

Siyasi kimliği ile milli mücadele tarihinde önemli bir yere sahip olan Mehmet Cevat Dursunoğlu (1892-1970), eğitimci kimliği ile de eğitim tarihimiz içerisinde önemli bir yere sahiptir. Yurt işgal altındayken Erzurum'da faaliyet gösteren Özel Albayrak İlkokulu'nda öğretmenlik yaparak eğitim çalışmalarına başlayan Mehmet Cevat Bey, İstiklal Harbi başarıya ulaştıktan sonra da Maarif Vekaleti bünyesinde çeşitli kademelerde görev yapmıştır. Bu kapsamda, öğretmenlik ve okul müdürlüğü görevlerinden sonra genç Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim sistemine yön veren Maarif Müfettişleri Kongresi, Üçüncü Heyet-i İlmiye Çalışması ve Birinci Milli Eğitim Şurası'na aktif olarak katılmış, İlköğretim ve Ortaöğretim Genel Müdürlüğü görevlerini yürütmüş, bu görevlerinden sonra Bakanlık Müfettişi olarak Berlin'de "Talebe Müfettişi" olarak görevlendirilmiş, söz konusu görevi yürütürken Atatürk'ün emri ile Avrupa'dan birçok ünlü ismin ülkemize gelerek eğitime katkı sağlamasında büyük rol oynamıştır. Yurda döndükten sonra (1935-1942) yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Heyet-i Reisliği görevini yürütmüş ve bu görevinden ayrıldıktan sonra siyasete atılmıştır. Milletvekilliği görevini yürütürken de TBMM Eğitim Komisyonu'nda görev yapmış ve eğitim ile ilgili düşüncelerini Meclis kürsüsünden dile getirmeye çalışmıştır.

Bu çalışmada, Mehmet Cevat Dursunoğlu'nun eğitimci kimliği üzerinde durulmuş olup arşiv ve literatür taraması yapılarak, bu konuda yazılmış eserler ve düzenlenmiş belgeler incelenip irdelenerek çalışma tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cevat, Albayrak, Erzurum, Talebe, Teftiş, Heyet-i İlmiye, Şura.

ABSTRACT

Mehmet Cevat Dursunoğlu (1892-1970), who has an important place in the history of the national struggle with his political identity, has an important place in the history of education with his identity as an educator. Mehmet Cevat Bey, who started his education studies by teaching at the Private Albayrak Primary School operating in Erzurum while the country was under occupation, served at various levels within the Ministry of Education after the success of the War of Independence. In this context, after his duties as a teacher and school principal, he actively participated in the Congress of Education Inspectors, the Third Committee of Science and the First National Education Council, which shaped the education system of the young Republic of Turkey, and carried out the duties of the General Directorate of Primary and Secondary Education, and after these duties, he was appointed as a "Student Inspector" in Berlin as a Ministry Inspector, and while carrying out this duty, many famous names from Europe came to our country with the order of Atatürk. A major role in contributing to education played. After returning to his country (1935-1942), he served as the Head of the Inspection Committee of the Ministry of National Education and after leaving this position, he entered politics. While serving as a deputy, he served in the Education Commission of the Grand National Assembly of Turkey and tried to express his thoughts on education from the rostrum of the Parliament.

In this study, Mehmet Cevat Dursunoğlu's identity as an educator was emphasized, and the study was completed by examining the archives and literature, examining the works written on this subject and the documents arranged.

Keywords: Cevat, Albayrak, Erzurum, Student, Inspection, Delegation-i İlmiye, Council.

GİRİŞ

Dursunbeyzade Mehmet Cevat Bey,¹ milli mücadele içerisinde yer alan önemli şahsiyetlerden biri olup, Rumi 29 Haziran 1308 (10 Temmuz 1892) tarihinde Erzurum il merkezinde bulunan Çukur Zeynel Mahallesi'nde doğmuştur. Babası Erzurum Mebusu ve Hicaz Defterdarı olan Ahmet Muhtar Bey'in oğlu İbrahim Hakkı Bey'dir. Bir müddet Düyun-u Umumiye Teşkilatında

¹ Dursunbeyzade Mehmet Cevat Bey'e Soyadı Kanununa kadar olan süreç içerisinde "Mehmet Cevat Bey", Soyadı Kanunu'ndan sonraki süreç içerisinde ise "Mehmet Cevat Dursunoğlu" olarak değinilecektir.

görev yapan İbrahim Hakkı Bey Medine’de ölmüştür.² (Başak, 2000, s.1). Mehmet Cevat Bey’in annesi ise Nafia Hanım olup, 18.Yüzyılın ilk yarısında Karabağ’dan Erzurum’a göç eden ve Erzurum’da birçok vakfın sahibi bulunan “Kazazoğulları” da denilen “Erverdiler” ailesinden Nafiz Bey’in kızıdır (Başak, 2000, s.1-2).

İlkokulu Erzurum’da bulunan Ayazpaşa ve Numune-i Terakki Mekteplerinde, Ortaöğrenimini ise Erzurum Mülki Rüşdiye ve İdadi Mektebinde tamamlayan Mehmet Cevat Bey, yükseköğrenimini ise 1910 yılında Maarif Nezareti’nin açmış olduğu sınavı kazanarak Almanya’da tamamlamış, Berlin’de bulunan İlfeld Gimnazyumu ve Jena (Yena) Üniversitelerinde, Felsefe, Sosyoloji ve Pedagoji eğitimi almıştır (TBMM Arşivi,1151:34).

Mehmet Cevat Bey, I. Dünya Savaşı’nda 1914 yılının ağustos ayında askere alınmış, aynı yılın aralık ayında Yedek Subay Okulu’nu tamamlayarak Asteğmen, 1915 yılında ise Teğmen olmuştur (Başak, 2000, s.2).

1915 yılında Erzurum’da bulunan III. Ordu emrinde bulunan Kayak Müfrezesinde görev almış, 1916 tarihinde Erzurum Erkan-ı Harbiye Müfettişliğinde Almanca tercümanlığı yapmış ve bu görevinden sonra merkezi Diyarbakır’da bulunan II. Ordu emrine istihbarat subayı olarak atanmıştır. (Başak, 2000, s.2).

1917 yıllarında Makedonya ve Romanya cephelerinde bulunan Mehmet Cevat Bey, 1918 yılında geçirdiği Tifüs hastalığı nedeni ile İstanbul’a gönderilmiş ve savaş bitene kadar Harbiye Nezareti Ordu Dairesi Başkanlığı’nda tercüman olarak görev yapmış ve bu görev ile birlikte General Kanengiesser Paşa³’nın (Ülker, 3(2009), s.195-201) yaverliği görevini yürütmüştür (Başak, 2000, s.2).

² TBMM Arşivi Özel Hal Tercümesi, Dosya No:1151, Kutu No:34; *Cevat Bey, kendi el yazısı ile yazmış olduğu Özel Hal Tercümesinde doğum tarihini 3 Temmuz 1892 olarak beyan etmiş olup, 3 Temmuz 1919 tarihi Atatürk’ün Erzurum’a geliş tarihi olduğundan kendisi bu tarihe atıfta bulunmuş olabilir.* TBMM Arşivi Dosya 1151/34. Tolga Başak, “*Milli Mücadele Günlerinde Mehmet Cevat Dursunoğlu*”, Atatürk Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2000, 1.

³ Kanengiesser Paşa: *Alman Askerî Kurulu Heyeti üyeleri ile birlikte 1914’te Türkiye’ye gelmiştir. 25 Nisan 1915’e kadar Harbiye Nezareti’nde görev almış, 1918 yılında Almanya’ya dönmüş ve 1920’de emekli olmuştur. Çanakkale Savaşı’nda 9. Tümen Komutanı olarak Kirte, Kayatepe ve Conkbayırı’nda ve Eylül 1915’ten sonra 16. Kolordu Komutanı olarak Anafartalar’da görev almıştır.*

Birinci Dünya Harbi'nden sonra İstanbul'da görevli iken terhis olan Mehmet Cevat Bey, terhisinden sonra İstanbul'da kalarak Vilayet-i Şarkıya Müdafaa-ı Hukuk-i Milliye Cemiyeti'nin toplantılarına katılmış, Cemiyet'in bir şubesini Erzurum'da açarak halkın işgallere karşı bilgilendirilmesine ve teşkilatlanmasına gayret göstermiş, Cemiyetin umumi katipliği görevlerini yürütmüş bununla birlikte işgallere karşı Erzurum'da çıkarılan "Albayrak Gazetesi" yönetiminde bulunarak gazete de fikir yazıları yazmış ve bu vesile ile fikri mücadele içinde bizzat bulunmuştur (Çil, 2015, s.60).

Mustafa Kemal Paşa'nın Erzurum Kongresi öncesinde askerlik mesleğinden ayrıldığını açıklaması üzerine, Erzurum Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Merkez Heyetince Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilen 11.07.1335 tarihli "Mustafa Kemal Paşa'nın hukuk-ı milliye, saltanat ve hilafeti çiğnemekten kurtarmak amacıyla milli mücadeleye bir mücahid-i ferd sıfatıyla iştirak etmek istemesinin minnet ve şükran ile karşılandığına dair yazılan yazıyı kaleme alan Heyet üyelerinden birinin de Mehmet Cevat Bey olduğu bilinmektedir (TİTE Arşivi,333:36).

Mehmet Cevat Bey, Erzurum Kongresi'nin toplanması için yapılan hazırlıklara aktif olarak katılmış, Erzurum Kongresi merkez delegeliği hakkını Mustafa Kemal Paşa'ya vererek Kongreye "Pasinler" delegesi olarak iştirak etmiştir (TİTE Arşivi, 333:36).

Bu durum üzerine, Vilayat-ı Şarkıye Müdafa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Erzurum Şubesi Reisi Refet Bey tarafından 20.Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa'ya Mustafa Kemal Paşa'nın da askerlikten istifa ederek Temsil Heyeti adına vazifeli ve yetkili olduğuna dair 21.07.1335 tarihli yazı gönderilmiştir (TİTE Arşivi, 333:36).

Yurdun işgal edilmesi üzerine Bolşeviklik fikrinin temelini oluşturan insani değerlere hassasiyetin çözüm olacağını düşünen Mehmet Cevat Bey, bu amaçla 1920 yılının Eylül aylarında Mustafa Suphi Bey'in önderliğinde Bakü'de toplanan Türkiye Komünist Teşkilatları 1.Kongresine katılmıştır (Başak, 2016, s.20-21).

1921 yılında Halide Yaşar Hanım ile evlenen Mehmet Cevat Bey'in bu evlilikten "Sevim" ve "Leyla Hacer" isimlerinde iki kızı olmuştur (Başak, 2016, s.15).

İşgal yıllarında Erzurum'da Özel Albayrak İlkokulu'nda öğretmen olarak çalışmaya başlayan Mehmet Cevat Bey, milli mücadele başarıya ulaştıktan sonra

Maarif Vekaletinin⁴ çeşitli kademelerinde yöneticilik ve müfettişlik görevlerinde bulunmuş ve yapmış olduğu çalışmalar ile Cumhuriyet Dönemi eğitiminin şekillenmesinde aktif olarak rol oynamış bir aksiyon adamıdır.

Mehmet Cevat Dursunoğlu'nun, siyasi yönü kadar eğitimci yönü incelenmeye değerdir. Maarif Vekaleti'nde almış olduğu görevler ve yapmış olduğu çalışmalar Cumhuriyetimizin kuruluş yıllarına tesadüf ettiğinden yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin eğitim sisteminin düzenlenmesine yönelik çalışmalarının incelenmesi, dönemin şartlarını ve mevcut iktidar tarafından eğitim sisteminin düzenlenmesi için gösterilen gayreti anlayabilmek açısından büyük bir öneme sahiptir.

Milli Mücadele Yıllarında Eğitim İle İlgili Faaliyetleri

Mehmet Cevat Bey, Maarif Vekaleti tarafından 1918 yılında Erzurum Öğretmen Okulu Müdürlüğü'ne ataması yapılmış ancak geciken terhis işlemleri sebebiyle görevine başlaması mümkün olamamış ve bu süre zarfında Erzurum Öğretmen Okulu kapatılmıştır (Başak, 2016, s.16).

Mehmet Cevat Bey, anılarında söz konusu husus ile ilgili olarak, *“Ordudan terhis olununca ilk işim Maarif Vekaletine başvurarak mütarekeden dört ay önce bana teklif edilmiş olan Erzurum Darülmualimin” müdürlüğünü istemek oldu. Bir zamanlar bu vazifeyi bana verebilmek için Harbiye Vekaleti ile birçok muhaberele girişmiş ve bana bin bir iltifatta bulunmuş olan Nezaretle bu defa başvurduğum Nezaret arasında hiçbir münasebet kalmamıştı. Bu Nezaret memlekette yapılması gereken bir kültür vazifesi bulunduğunu unutmuş, emrindeki unsurlardan hangisi ittihatçı, hangisinin muhalif olduğunu tespitten başka bir işinin kalmadığını sanıyordu. Ben henüz politika mazisi bir olmayan bir genç olduğum için ilk ağızdan reddedilmedim. Daireler hakkımda bir karar veremeyerek beni Nazıra gönderdiler. Ancak o zaman Nazır sandalyesinde oturan adama göre Erzurum'un mukadderatı, yani hudutlarımızın içinde kalıp kalmayacağı henüz belli olmadığından orada yeniden bir Darülmualim açmağa lüzum kalmamıştı. İlk vazifesi Devletin bütünlüğünü, muhafazaya çalışmak olan bu Nazır, yüzde yüz Türk olan bir memleket parçası hakkında hiç tereddüt*

⁴ Çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığının yıllar içerisindeki isim değişiklikleri dikkate alınarak söz konusu çalışmada 1923-1935 yılları arasındaki dönem için Maarif Vekaleti, 1935-1941 yılları arasındaki dönem için Kültür Bakanlığı, 1941-1946 yılları arasındaki dönem için Maarif Vekilliği ve 1946-1950 yılları arasındaki dönem için Milli Eğitim Bakanlığı ibareleri kullanılacaktır.

etmeden bu sözleri söylemiş ve bana İstanbul Sultanisinde bir muallimlik teklif etmişti. Bu Nazıra dört yıl çeşitli cephelerde savaşan bir gencin verebileceği en kesin cevabı, en ağır kelimelerle vermiş ve bir daha uğramamak üzere bu Vekaleti terk etmişim” demiştir (Dursunoğlu, 1946, s.15-16).

Bu durum üzerine bir müddet daha İstanbul’da kalarak Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-ı Hukuk-ı Milliye Cemiyeti’ne başvuran Mehmet Cevat Bey, Cemiyetin bazı toplantılarına katılmış Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-ı Hukuk-ı Milliye Cemiyeti’nin Erzurum’da bir şubesini açabilmek için gerekli yetki belgesini alarak Erzurum’a dönmüştür (Başak, 2016, s.18).

Mehmet Cevat Bey, Erzurum’da bir yandan Albayrak Gazetesi’nde yazılar yazarak halkı işgaller konusunda bilinçlendirmeye çalışırken bir yandan da kurmuş olduğu özel Albayrak İlkokulu’nda öğretmen olarak eğitim faaliyetlerine devam etmiştir. Söz konusu okul Albayrak Gazetesi binası içinde eğitim-öğretim faaliyetlerini yürütmüş okulun o yıllarda karma eğitim vermekte olduğu öğrencilere fes ve diğer geleneksel giysiler yerine modern giysilerin giydirildiği (Akbulut, 2006, s.8). Bu vesileyle geleneksel eğitim veren diğer okullara göre yenilikçi bir özelliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. (Başak, 2016, s.19).

Albayrak İlkokulu, 29 Ekim 1923 tarihinde isim değiştirerek “Cumhuriyet İlkokulu” adını almış ve Albayrak Gazetesi yazarlarından Mehmet Cevat Dursunoğlu’nun kardeşi olan Sıtkı Dursunoğlu tarafından devralınarak faaliyetlerine bu isimle devam etmiştir (Akbulut, 2006, s.9).

Mehmet Cevat Bey, 1920 yılının haziran ayında Erzurum Öğretmen Okulu Müdürlüğü’ne atanmışsa da altı ay sonra Kars Maarif Müfettişliğine ve 1921 yılının mart ayında ise Kars Milli Eğitim Müdürlüğü görevlerine getirilmiştir (Başak, 2016, s.21).

Okul müdürlüğü yaptığı altı aylık bu kısa süre içerisinde 1920-1921 öğretim yılı sonu raporunda, okul müfredatlarında Batı Müziğinin yer alması gerektiğini, batı tekniğini bilen öğretmenler yetiştirilinceye kadar okullarda gerekirse müzik derslerinin kaldırılmasının uygun olacağını belirten Mehmet Cevat Bey, batı tarzında öğretmen yetiştirilmesinde Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası’ndan yararlanılmasının uygun olacağını belirlemiştir (Başak, 2016, s.23).

Yeni kurulan Kars Sancağında faaliyetlerine başlayan Mehmet Cevat Bey, Erzurum’dan pek çok öğretmenin Kars Milli Eğitim Müdürlüğü görevindeyken şehre gelmesini sağlamış, Kazım Karabekir Paşa’nın da bu konuda büyük desteğini alarak on sekiz yaşında ki gençleri dahi okullara kaydettirmiş ve

okumalarını sağlamıştır.(Abdurrahman Zeynal, “Öğretmen ve Siyasetçi Mehmet Cevat Dursunoğlu”) Bu çalışmalarının neticesinde Kars Sancağında görevinden ayrıldığı 1921 yılının Temmuz ayına kadar milli maarifin temellerinin atılmasında büyük rol oynadığı söylenebilir (Taşyürek, 2000, s.92).

Kars Milli Eğitim Müdürlüğü görevini yürütürken 1921 yılının ekim ayında Sivas'ta görevlendirilmek üzere iki ay gibi kısa bir süreliğine yeniden askere alınan Mehmet Cevat Bey, kısa süren bu görevinden sonra Kayseri Lisesi'ne Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olarak ataması yapılmış olsa da görevine başlamamış, (Başak, 2016, s.23).04.11.1922 tarihinde yeniden Erzurum Lisesi Müdürlüğü'ne atanmış ve bu görevine ise 01.03.1924 tarihine kadar devam etmiştir (Özsoy, 2002, s.112).

Mehmet Cevat Bey, Erzurum Lisesi Müdürlüğü görevini yürüttüğü süre içerisinde okulun edebiyat öğretmenliğine atanan ünlü edebiyatçı Ahmet Hamdi Tanpınar ile de yakın ilişki içerisinde olmuştur. Ahmet Hamdi Tanpınar, Erzurum'un kültür ve sosyal hayatı ile ilgili olarak Mehmet Cevat Bey'den bilgiler aldığını söylemiş ve Mehmet Cevat Beyi şehrin dahisi olarak tanımlamıştır (Erdal Güzel, “Ahmet Hamdi Tanpınar ve Erzurum”).

Cumhuriyet Döneminde Eğitim İle İlgili Faaliyetleri

Mehmet Cevat Bey, 1924 yılının Nisan ayında Şark Vilayetleri Maarif Müfettişi olarak atanmış ve 1925 yılının Kasım ayına kadar bu görevi yürütmüştür (Başak, 2016, s.21).

Şark Vilayetleri Maarif Müfettişi olarak 1925 yılında Konya'da yapılan Maarif Müfettişleri Kongresi'ne katılmış, Kongrede ülkemizin çok önemli eğitim sorunları ele alınmıştır. Söz konusu Kongrede, “*Bakanlık Teşkilatına bağlı maarif idareleri ve maarif encümenlerinin, ilk tedrisat müfettişlerinin görev, yetki ve sorumlulukları ile leyli erkek mektepleri, darüleytamlar, eğitim binaları ve derslikler ile halk eğitimine*” yönelik bazı önemli kararların alındığı görülmektedir. (Alp, 9(2010), s.129-140). Kongre kararları neticesinde 1925 yılının haziran ayında Maarif Vekaleti tarafından müfettişlerin görev, yetki ve sorumlulukları belirlenerek “*Maarif Müfettişi Umumilerinin Hukuk Salahiyet ve Vazifelerine Dair Talimatname*” hazırlanarak yayınlanmıştır. (Başak, 2016, s.23).

Mehmet Cevat Bey, 1925 yılının Kasım ayında İlköğretim Genel Müdürlüğü ve iki ay gibi kısa bir süre sonrasında ise Ortaöğretim Genel Müdürlüğü görevlerine getirilmiştir. (Başak, 2016, s.21).

Maarif Vekaletinin üst düzey istişare kurulu olarak 1926 yılına kadar önemli kararlara imza atan ve temeli 1923 yılında kurulan Heyet-i İlmiye toplantılarının son kez yapıldığı III. Heyet-i İlmiye çalışmasına (Aralık 1925-Ocak 1926) Ortaöğretim Genel Müdürü olarak katılan Mehmet Cevat Bey ve diğer Heyet üyeleri ile İlim Heyeti Başkanlığı görevini dönemin Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'in yürüttüğü çalışmalar neticesinde, "*Devlet ve il bütçelerinden milli eğitim teşkilatına ayrılan ödeneklerin yararlı kullanılması, okul kapasitelerini artırıcı önlemler ve okullara kayıt için müracaat eden tüm çocukların kaydının alınması, liselerin yeniden düzenlenerek yalnızca merkezi yerlerde açılması ve sayılarının çoğaltılması, öğretmen okulların belirli merkezlerde toplanması, gündüzlü ortaokullarda karma öğretime geçilmesi ve stajyer öğretmenlere verilecek pedagojik formasyon eğitiminin esaslarının tespit edilmesi ve heyeti ilmiyelerin yerine Maarif Vekaleti nezdinde talim ve terbiye işleri ile ilgilenebilecek bir kurulun oluşturulması gerektiği*" gibi bir çok önemli kararlar almıştır (Gül, 10(2018), s.509-523).

1927 yılında Ortaöğretim (Umum) Genel Müdürlüğü görevini yürüten Mehmet Cevat Bey, eğitimsel somut nedenleri gerekçeleri ile öne sürerek Talim ve Terbiye Heyetinden karma eğitime geçilmesine yönelik karar verilmesini her ne kadar talep etmişse de Talim ve Terbiye Heyeti tarafından bu talep kabul edilmemiş bunun üzerine Mehmet Cevat Bey, tarafından karma eğitime olan tepkilerin hep karma eğitim uygulanmayan şehirlerden geldiği belirtilerek bu konuda bir ön yargı bulunduğu dair itirazda bulunmuştur. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin inisiyatif olarak karar vermesi neticesinde ortaokullarda 1927-1928 eğitim öğretim yılından itibaren, liselerde ise 1930-1931 eğitim-öğretim yılından itibaren karma eğitime geçilmiş 1930 yılı itibari ile "karma eğitim" Türk maarifinin önemli ilkelerinden biri olmuş ve 1739 Sayılı Kanun ile yasalaşmıştır (Güven, 37(2022), s.49-175).

Mehmet Cevat Bey, 1931-1935 yılları arasında Maarif Vekaleti tarafından Berlin'e "Avrupa Talebe Müfettişi" olarak gönderilmiştir (Çil, 2015, s.62). Kendisinin Talebe Müfettişi olarak Berlin'de görevli olduğu yıllar içerisinde ülkemize döndükten sonra alanlarında çok seçkin bir yere sahip olacak olan,

Ekrem Akurgal⁵(Şarman, 2019, s.139-140), Sedat Alp⁶ (Şarman, 2019, s.189-190), Cahit Arf⁷ (Şarman, 2019, s.213-214), İhsan Ketin⁸(Şarman, 2019, s.221-222), gibi isimlerin de eğitim aldığı görülmektedir. (Şarman, 2019, s.139-395).

Ekrem Akurgal, Mehmet Cevat Dursunoğlu, hakkında anılarında; “...Berlin’de çok iyi bir öğrenim yapmamı özellikle Mehmet Cevat Dursunoğlu’na ve sonra onun yerine gelen Avni Başman’a borçluyum. Her ikisi de çok kültürlü eğitimcilerdi. Onlar hocalarımızı ziyaret eder, hakkımızda bilgi toplar ve çalışmalarımızı izlerlerdi. Hocalarından iyi rapor alan gençlere hiç karışmaz, istedikleri gibi çalışmalarına fırsat tanırlardı. Mehmet Cevat Dursunoğlu ayrıca, Almanya’dan ayrılmak zorunda kalan değerli ve ünlü bilim adamlarının Türkiye’ye kazandırılmasında büyük rol oynamıştı.

Almanya’da yüzlerce öğrencinin çağdaş bir düzeyde yetişmiş olmasının mutluluğunu, bu iki büyük eğitimciye borçluyuz. Onlarla ne denli övünsek az olur. Her ikisini de sevgiyle ve saygıyla anmayı bir borç biliyorum...” demektedir (Şarman, 2019, s.149-150).

Sedat Alp ise anılarında Mehmet Cevat Dursunoğlu hakkında, “...1932 sonbaharında, imtihanı kazanan diğer bazı arkadaşlarla birlikte Almanya’ya gönderildik. O yıllarda, büyük Türk eğitimcisi Mehmet Cevat Dursunoğlu Berlin’de bakanlık müfettişi idi. Mehmet Cevat Dursunoğlu, İstanbul Üniversitesi’nin reformunda, özellikle Hitler yönetiminden kaçan hocaların

⁵ Ekrem Akurgal: “1911 yılında Hayfa’da doğmuştur. Berlin Üniversitesi’nde klasik arkeoloji eğitimi almış olup, Türkiye’ye döndüğünde yazılı tezle doçent olan ilk kişi olmuştur. Anadolu arkeolojisiyle ilgili yayımlanmış kitapları derlemiş, 1957 yılında “Ordinaryüs” unvanını almıştır. Türk Sanat Tarihi Kürsüsünün kurucularındandır.”

⁶ Sedat Alp:” Türkiye’nin ilk Hititolog’udur. Almanya’da Berlin ve Leipzig üniversitelerinde Hititoloji, Sümeroloji ve Arkeoloji öğrenimi görmüştür. 1946 yılında Türk Tarih Kurumu üyesi olmuş olup 1956-1958 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanlığı görevini yürütmüştür”.

⁷ Cahit Arf: “1910 yılında Selanik’te doğmuştur. Doktorasını 1938 yılında Matematik alanında Göttingen Üniversitesi’nde tamamlamıştır. Ülkemize döndükten sonra İstanbul Üniversitesi’nde görev yapmıştır.1955 yılında Ordinaryüs olmuştur. Kuruluşundan 1971 yılına kadar TÜBİTAK Bilim Kurulu Başkanlığı görevini yürütmüştür”.

⁸ İhsan KETİN: “1914 yılında Kayseri’de doğmuştur. Berlin ve Bonn üniversitelerinde Jeoloji eğitimi görmüştür. 1938 yılında Bonn Üniversitesi’nde doktora eğitimi tamamlayarak yurda dönmüştür.1948 yılında İstanbul Üniversitesi’nde görevliken Kuzeydoğu Anadolu Fay hattının varlığını ilk defa ortaya koyan kişi olmuştur.1967 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi dekanlığı görevine atanmıştır.”

Türkiye'ye getirilişinde önemli rol oynamış bir kişiydi. Türkiye'den gelen öğrencileri ikişer ikişer Almanya'nın ünlü üniversitelerine yerleştirdi. Ekrem Akurgal ile beni Naumburg kenti yakınındaki ünlü Schulpforta Gymnasiumu'na gönderdi. Bu meşhur okul eğitimimizde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

O sıralarda, meşhur bir tarihçi olan Fritz Schachermeyer'in konferansını dinledim. Türkiye'de Boğazköy'de büyük keşifler yapıldığından, bu keşiflerde bulunan Hitit devlet arşivlerinin öneminden, Almanya'da çeşitli bilim adamlarının Hititoloji bilimini kurduğundan bahseden bu konferans, önümde yepyeni ufuklar açmıştı. Hititoloji yeni bir dal olduğu için, yeni çalışma imkanları vaat ediyor ve dünyada büyük ilgi topluyordu. Bu alanda çalışmaya karar vererek durumu Mehmet Cevat Dursunoğlu'na açtım. Kendisi isteğimi olumlu karşıladı; ancak tek başına karar verme yetkisine sahip olmadığından, Maarif Vekaletiyle yazışarak kısa sürede izin işini halletti. Bir hafta sonra "Sedat sana müjde, Atatürk senin Hititoloji'ye başlamanı istiyor!" dedi (Şarman, 2019, s.171-172).

İhsan KETİN ise anılarında Mehmet Cevat Dursunoğlu ile ilgili olarak, "...O tarihte Berlin'de Talebe Müfettişi olarak Cevat Bey bulunuyordu. Mehmet Cevat Dursunoğlu çok değerli bir eğitimci ve siyaset adamı idi. Berlin ve Jena üniversitelerinde felsefe ve pedagoji tahsili yapmıştı. Almancayı çok iyi konuşuyordu; odasına ilk girdiğimde, beni tepeden turnağa süzdükten sonra, gülümseyerek "Hoş geldin Hitit yavrusu" diye karşılamıştı, ruhu şad olsun!" demektedir. (Şarman, 2019, s.225).

Mehmet Cevat Dursunoğlu yukarıda belirtilen anılardan anlaşılacağı üzere, Berlin'de Avrupa Talebe Müfettişi olarak görev yaparken öğrenim gören Türk öğrenciler ile bir baba şefkatiyle yakından ilgilenmiş öğrencilerin okul ve derslerinin durumunu okul yönetimi ve öğretmenleri ile görüşerek yakından takip etmiştir (Başak, 2016, s.24).

Sedat Alp'in anılarında, söz konusu husus ile ilgili olarak, "...1935'te, hocalarımın biri Yahudi olduğu için görevine son verildi. Bu hocam Landsbergerdi. (Çelebi, 1(2003), s.259-272). O sıralarda Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin kuruluş hazırlıkları yapılıyordu. Landsberger'in Türkiye'ye çok yararlı olacağını düşünerek Mehmet Cevat Dursunoğlu'na konuyu açtım; kendisi konuyla çok ilgilendi. Landsberger ancak Sümeroloji ve Hititoloji için bir ihtisas kitaplığı satın alındığı takdirde Ankara'ya gelmeyi kabul edebileceğini söylüyordu. Memleket savaştan yeni çıktığı ve çok sıkıntı da olduğu halde bu talep kabul edilerek Maarif Vekaleti ile gerekli yazışma ve anlaşmalar yapılarak Landsberger Türkiye'ye gitmiştir." demektedir. (Şarman, 2019, s.191-194).

Eğitimci Kimliği İle Mehmet Cevat Dursunoğlu

1934 yılında kabul edilen Kanun ile Milli Musiki ve Temsil Akademisi'nin kurulmasına karar verilmiş bu aşamada Türkiye tarafından Berlin'de bulunan Avrupa Öğrenci Müfettişi Mehmet Cevat Dursunoğlu'ndan kurulacak akademiye danışmanlık hizmeti verecek uzmanlar bulması istenmiştir. (İzge Günel, "Mehmet Cevat Dursunoğlu'nun Akademiye Katkısı").

Mehmet Cevat Dursunoğlu'nun bu doğrultuda yapmış olduğu en önemli çalışmalarından biri de dünyaca ünlü Alman müzisyen Paul Hindemith⁹'in (Altay, 35(2022), s.435-437). Türkiye'ye gelerek ülkemizde çalışmasını sağlamasıdır. Hindemith, Alman olduğu halde yapmış olduğu müziğin Yahudi müziğinden esinlendiğini iddia eden Nazi yönetiminin baskılarına boyun eğerek Almanya'dan ayrılarak ülkemize gelmiştir (Altay, 35(2022), s.437).

Paul Hindemith ile Türkiye adına görüşen kişi Mehmet Cevat Dursunoğlu'dur. Mehmet Cevat Dursunoğlu'na Türk hükümeti tarafından batının tanınmış uzmanlarıyla konuşma yetkisi verilmiştir. Kendisi bu yetkiye dayanarak önemli bir Alman müzik otoritesi olarak kabul gören Şef Furthwangler'e danışmayı uygun görmüş ve hatta Türkiye'ye kendisini uzman olarak davet etmeyi bile aklından geçirmiştir. Furthwangler teklifle yakından ilgilenmiş ancak üzümler kabul edemeyeceğini söylemiş ve kendisine Prof. Dr. Paul Hindemith'i tavsiye etmiştir. (Altay, 2(1964), s.2-7). Böylece Mehmet Cevat Dursunoğlu Paul Hindemith ile Furthwangler aracılığı ile tanışmış ve kendisini Türkiye'ye gelmesi konusunda ikna etmiştir (Altay, 35 (2022), s.425-427).

Hindemith'in Türk Halk Müziğini tanımak için Ege Bölgesi'ne yapmış olduğu bazı yurt gezilerinde ve toplantılarda Mehmet Cevat Dursunoğlu'nun da o zamanki Musiki Muallim Müdürü Necil Kazım Akses ile birlikte kendisine eşlik ettiği ve kendisinin Türk Halk Müziği'nin geliştirilmesine yönelik fikirlerini aldığı anlaşılmaktadır (Altay, 35(2022), s.438).

Mehmet Cevat Dursunoğlu Ankara Devlet Konservatuarı'nın kurulması üzerine her ne kadar her yükseköğrenim kurumunda bir koro düzenlenmesine

⁹ Paul Hindemith: "Alman keman ve viyola icraacısı, eğitimci, kuramcı ve orkestra şefi kimlikleriyle ön plana çıkmıştır. 1935-1937 yılları arasında ülkemize 4 defa gelen Hindemith'in vermiş olduğu raporlar doğrultusunda 1936 yılında Ankara Devlet Konservatuarı'nın kuruluşu tamamlanmıştır. Türk müziğinin yeniden yapılandırılması ve teşkilatlandırılmasına yönelik olarak görevlendirilmiştir. Türk Halk Müziğine çok ilgi duyan Hindemith'in gayretleri ile Konservatuar içerisinde ayrıca bir folklor birimi de kurulmuştur."

yönelik gayrette bulunmuşsa da bu konuda başarılı olduğu pek söylenemez (Başak, 2016, s.24).

Mehmet Cevat Dursunoğlu, Paul Hindemith'e Türkiye'nin başarılı bir tiyatro rejisör aradığını ve kendisine herhangi bir yetenekli tiyatro rejisörünü tavsiye etmesini istemesi üzerine Alman tiyatrocusu Carl Ebert'i tavsiye etmiştir. 1935 yılının şubat ayında Mehmet Cevat Dursunoğlu tarafından Paul Hindemith vasıtasıyla Carl Ebert ile iletişime geçilmiş ve Carl Ebert ülkemize davet edilerek ülkemizde görev alma konusunda ikna edilmiştir (Altay, 35(2022), s.438).

Carl Ebert, 1936 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı Temsil Bölümünün başına getirilmiş (Altay, 35(2022), s.438).ve 1939 yılında Maarif Vekaleti'ne tiyatro ve operanın gelişimi konusunda altı adet rapor sunmuştur. Carl Ebert'in söz konusu raporları Ankara Devlet Konservatuvarı "Tiyatro ve Opera" bölümlerinin kuruluşunda ve bu bölümlerin yapmış oldukları başlangıç çalışmalarında şüphesiz büyük bir rol oynamıştır. Söz konusu raporlarda *"ilk tiyatro ve opera mektebinin 1940 yılı itibari ile kurulmasını ve mekteplerin öğretim üyesi ihtiyacının yerli ve yabancı uzmanlardan oluşturulmasını, yönetici ve sanatçı kadroların şimdiden yetiştirilmesine başlanmasını ve özellikle kadınlarında bu mekteplerde bulunmasının gerektiğinin altı çizilmiş ayrıca Türkçe'ye kazandırılması gereken tiyatro eserlerinin neler olması gerektiği"* üzerinde durulmuştur. (Güdek, 17(2014), s.629-659).

Mehmet Cevat Dursunoğlu, 1934 yılında yabancı klasik eserleri Maarif Vekaleti bünyesinde yer alan Tercüme Bürosundaki görevi sırasında Türkçeye çevrilmesinde büyük emekleri bulunan Filolog Georg Rohde'nin ve 1936 yıllarında Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesinin imar planlarını ve Atatürk'ün katafalkını da tasarlayan ünlü Mimar Braun Taut'un da ülkemizde görev almasında etkili olduğu söylenebilir (Aslanoğlu, 1(1976), s.2-17).

Cevat Memduh Altar anılarında, Cevat Dursunoğlu ve Braun Taut ile birlikte dönemin Ankara Valisi Nevzat Tandoğan'ı ziyaret ettiklerini, Vali Nevzat Tandoğan'ın Atatürk'ün katafalkını hazırlaması nedeni ile bir miktar parayı zarf içerisinde Braun Taut'a verdiğini ancak Braun Taut'un bu parayı kabul etmeyerek böylesine büyük bir lider için yapmış olduğu hizmeti ve katafalkı tek başına yapmasının istenmesi ile ilgili olarak kendisine duyulan güveni ömrünün sonuna kadar gururla hatırlayacağını söylediğini ve Nevzat Tandoğan'ın isteği ile inşaa edilmesi planlanan Anıtkabir için ekibi ile birlikte hemen uygun bir yer arayışına başladığını ifade etmektedir (Altar, 2(1964), s.2-7).

Berlin'de Talebe Müfettişi olarak görev yaptığı "1930-1935" yılları arasında ülkemizin ihtiyaç duyduğu alanlardaki yetenekli üniversite öğretim

üyelerini Türkiye'nin yenilik programlarına dahil edebilmek ve onların bilgisinden ülkemizin istifade edebilmesini sağlamak için Mehmet Cevat Dursunoğlu'nun büyük bir gayret sarf ettiği görülmektedir. (Möckelmann, 2016, s.17-456).

Yurda döndükten sonra 13 Mart 1935-31 Mayıs 1942 tarihleri arasında Maarif Vekaleti Teftiş Heyet-i Reisliği (Teftiş Kurulu Başkanlığı) görevini, (MEB, 1977, s.32). Söz konusu görevini takiben kısa bir süre sonra da Maarif Vekaleti Yüksekokullar (Umum) Genel Müdürlüğü görevini yürütmüştür (Başak, 2016, s.24).

Mehmet Cevat Dursunoğlu, Heyet-i İlmiye toplantıları yerine yapılmasına karar verilen milli eğitim şuralarının ilkine de 1939 yılında Bakanlık Teftiş Heyet-i Reisliği (Teftiş Kurulu Başkanlığı) görevini yürütürken katılmıştır (Başak, 2016, s.24). Eğitim sistemimizin kuruluşunda alınmış olunan kararlar yönüyle çok önemli bir yere sahip olan I. Milli Eğitim Şurası'nda Cumhuriyet maarifinin plan ve esasları, tüm öğretim derecelerine ait ders ve okul müfredatları ile okul türlerine ait talimatnamelerin incelenmesi, konuları ele alınmıştır. I. Milli Eğitim Şurası sekiz ihtisas komisyonundan oluşmuş olup Mehmet Cevat Dursunoğlu'da oluşturulan sekiz komisyonun ikisinde (Yükseköğretim Komisyonu ve Milli Eğitim Şurası Plan Komisyonu) içerisinde görev almıştır. (Dinç, 2015, s.9-35).

Şura kararları incelendiğinde, Yükseköğretim Komisyonu kararlarının tüm şura kararlarının sayısal olarak %61'ni oluşturduğu görülmektedir. Yükseköğretim Komisyonunca, yüksekokul ve üniversitelere ait tüzük, talimatname ve ders müfredatları inceleme altına alınmış bu hususta yükseköğretimde görevli akademisyenlerinde fikirlerine komisyon üyelerince müracaat edilmiştir (Başak, 2016, s.24).

Şura'da söz alan Maarif Vekilliği Teftiş Heyeti Reisi Mehmet Cevat Dursunoğlu, "*Yüksekokulların liselerden, liselerin ortaokullardan, onlara da ilkokullardan şikayetçi bir yapıda oldukları dolayısı ile şuranın bir şikayet yeri değil bir çözüm yeri olması gerektiğini*"¹⁰ belirtmiş, üniversitelerde akademik kariyerde izlenilmesi gereken yolu ve liyakatin önemini açıkladıktan sonra "serbest profesörlük" kavramı üzerinde durarak "*herhangi bir ilim namına hizmet etmiş işinin ehli, kendini ispatlamış kişilerden de ülkemizin istifade etmesi için bu kavramın ortaya attıklarını zamanında Darülfünun'da dışarıdan kıskançlık yaparak ihtisas elemanı almadığı için çağa ayak uyduramadığını ve battığını*" ifade etmiştir. Şura kararları incelendiğinde, Mehmet Cevat Dursunoğlu'nun

bahsettiği “serbest profesörlük” kavramının komisyon üyelerince kabul görmediği görülmektedir. (MEB, 1939, s.38-421) Mehmet Cevat Dursunoğlu’nun Şura’da üzerinde durduğu noktalardan biri de “*liselerin vazifesi ve kültür meselesi*” olmuştur.

Yapmış olduğu konuşmada liselerin vazifesi olarak, “*Liseler, yüksek mesleki eğitime kültürü tam aday hazırlayan bir kurum*” olarak tanımlamak olup, kültür ile ilgili olarak ise “*Kültür, şimdiye kadar gelişmiş nesillerin fikri ve manevi varlıklarının muhassalasının bir tecellisidir*”, tanımını yapmakta ve Türk milletinin artık şark medeniyeti içerisinden çıkarak garp medeniyeti içerisine girdiğini her nasıl şark medeniyetinin ilerlemesi için elinden gelen gayreti gösterdi ise garp medeniyetine de çok büyük katkılar sağlayacağını ve garp medeniyetinin bu doğrultuda gelişimini tamamlayacağını” ifade etmiştir. (MEB, 1939, s.393-394).

Mehmet Cevat Dursunoğlu, 1942 yılında Maarif Vekaleti Teftiş Heyet-i Reisliği görevinden ayrılarak politikaya atılmış ve Cumhuriyet Halk Partisi’nden 1942-1946 yılları arasında 7.Dönem Kars ve 1946-1950 yılları arasında ise 8.Dönem Erzurum Milletvekilliği (TBMM, 2010, 466) ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi Üyeliği görevlerinde bulunduktan sonra 1953 yılına kadar Cumhuriyet Halk Partisi Parti Sekreter Yardımcılığı ve Ulus Gazetesi Başyazarlığı görevlerinde bulunmuş ve 1965 yılında ise siyasetten tamamen ayrılmıştır. Yapmış olduğu çalışmaların bir sonucu olarak, “Türk Dil Kurumu” ve “Halkevlerinin” asli, “Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü’nün ise şeref üyesi olarak seçilmiştir (Taşyürek, 2015, s.92).

Siyasetle uğraştığı süre zarfında eğitim çalışmaları ile yakından ilgilenmeye devam eden Mehmet Cevat Dursunoğlu, TBMM Milli Eğitim Komisyon Başkanlığı ve Meclis Karma Bütçe Komisyon üyeliği görevlerini de milletvekilliği görevinde bulunduğu süre içerisinde yürütmüş ve eğitim ile ilgili düşüncelerini de TBMM’de ve Ulus Gazetesi’nde yazdığı köşe yazılarında açıklamıştır. (Cevat Dursunoğlu, “Halkevi İsmi Yabancı Kelimeden Alınmamıştır.”)

Mehmet Cevat Dursunoğlu, milli eğitim ile ilgili olan düşüncelerini Meclis Bütçe Komisyonunda yaptığı bir konuşmada, “*...Milli Eğitim meselelerini yeni bir açıdan ele almak gerekir. Birçok meselenin özelliği zamanla değişim*

Eğitimci Kimliği İle Mehmet Cevat Dursunoğlu

göstermiştir. Ortaokul artık lisenin bir parçası olmaktan ziyade ilkokulun bir parçası olmuştur. Tarım eğitimine de büyük önem vermek gerekmektedir. Halkın eğitimsiz olan bir milli kalkınma mümkün değildir. Sadece kültür ve eğitim ile yetinilmemelidir. Mutlaka Güzel Sanatları da ele almamız gerekir...” demektedir. (Ciritli, H. ve Sorguç, B. 1987, s.163).

Milli mücadele ile ilgili anılarını ve eğitim ile ilgili görüşlerini verdiği konferanslar, gazete yazıları, televizyon ve radyo programları ile çevresine aktarmaya çalışmış bazı mahalli dergilerde özellikle milli mücadele yılları ile ilgili makaleler kaleme alarak genç nesillerin bu konuda bilgilendirilmesine gayret göstermiştir. (Dursunoğlu Cevat, 1963, s.632-640), (Cevat, Dursunoğlu. “Erzurum Kongresi Delegatesi Cevat Dursunoğlu Atatürk’ü Anlatıyor.”), (Cevat Dursunoğlu. “Erzurum Kongresi’nin Özelliği”), (Cevat Dursunoğlu. “Ölmez Hatıralar, Atatürk’ün Sezişleri”).

1946 yılında basımı tamamlanarak yayınlanan “*Milli Mücadele’de Erzurum*” adlı anı kitabı Mehmet Cevat Dursunoğlu’nun tek eseri olup milli mücadele tarihini anlatan en önemli başvuru eserleri arasında yer almaktadır (Erverdi, 2018, s.6).

1970 yılında 78 yaşında vefat eden Cevat Dursunoğlu’nun naaşı Ankara Cebeci Mezarlığına defnedilmiştir (Ciritli, H. ve Sorguç, B. 1987, s.165).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından genç nesillere Mehmet Cevat Dursunoğlu’nu tanıtmak ve ismini yaşatmak amacıyla Erzurum Kongresi’nin yapıldığı tarihi bina içerisinde 2009 -2010 eğitim-öğretim yılından itibaren üstün yetenekli çocukların eğitimlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla “*Mehmet Cevat Dursunoğlu Bilim Merkezi*” açılmıştır.

SONUÇ

Mehmet Cevat Dursunoğlu, siyasi yönü kadar eğitimci yönü ile de Cumhuriyet tarihimizin önemli simalarından biridir. Vilayat-ı Şarkıye Müdafai Hukuk Cemiyeti'nin kuruluşunda yapmış olduğu çalışmalarda ve Albayrak Gazetesi'nde fikri olarak milli mücadeleye destek verirken, Erzurum Kongresi'nin de hazırlıklarına katılmış ve Kongre merkez delegeliğinden istifa ederek merkez delegeliği hakkını Mustafa Kemal Paşa'ya devretmiş gerçek bir vatanseverdir.

Cumhuriyet kurulduktan sonra da Milli Eğitim Bakanlığı içerisinde öğretmenlikten Teftiş Heyeti Reisliğine kadar çeşitli mevkilerde görev yapmış ve yapmış olduğu çalışmalar ile ülkemizin eğitim davasına büyük katkıları olmuştur. Özellikle Berlin'de "Avrupa Talebe Müfettişliği" görevindeyken ileri derecedeki Almancası ve girişkenliği sayesinde çeşitli alanlarda Hitler yönetiminden hoşnut olmayarak yurtdışına çıkmak isteyen, ülkemizin ihtiyaç duyduğu alanlarda birçok yabancı öğretim görevlisi ve uzman ile irtibata geçerek onların ülkemizdeki reform hareketlerinin başarıya ulaşması için çalışmasını sağlamıştır.

Siyasete atıldıktan sonra da TBMM'de eğitim ile ilgili faaliyetlerine devam ederek TBMM Maarif Komisyon Başkanlığı görevlerinde bulunmuş, Ulus Gazetesi'nde yazmış olduğu yazılar ile de eğitim ile ilgili bilgi ve görüşlerini paylaşarak eğitim davamız için çalışmalarına devam etmiştir.

Mehmet Cevat Dursunoğlu, araştırmacılar tarafından genellikle siyasi kimliği ile ön planda tutulduğu anlaşılmakta olup eğitimci kimliği ile ilgili yapmış olduğu çalışmalara fazlaca değinilmemiş olduğu görülmektedir. Söz konusu çalışma ile bu konudaki eksikliğin giderilerek araştırmacılara yeni ufuklar açılması amaçlanmıştır.

KAYNAKLAR

A-Arşivler

Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu No:333, Belge No:36.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Arşivi, Kutu:1151, Sıra:34.

B-Araştırma ve İnceleme Eserleri

Akbulut, D.A. (2006). Albayrak Olayı, Milli Mücadele Başlarında Halk Hükümeti Kurma Girişimi. Ankara: Temel Yayınları, 8-9.

Alp, H. (2010). Müfettişler Kongresinde İlk Tedrisat. Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi, 9, 129-140.

Altar, C.M. (1964). Paul Hindemith'in Ardından, OPUS Aylık Müzik Dergisi, 2, 2-7.

Altay, S. (2022). Alman Sanatçı Paul Hindemith'in Türk Müzik Yaşamının Düzenlenmesine Yönelik Çalışmaları, Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, 35, 425-457.

Aslanoğlu, İ. (1976). Dışavurumcu ve Uscu Devirlerinde Braun Taut", ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, 1, 2-17.

Başak, T. (2000). Milli mücadele günlerinde Mehmet Cevat Dursunoğlu, Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1-2.

Başak, T. (2016). Erzurum'un Yüzleri Mehmet Cevat Dursunoğlu, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1-24.

Ciritli, H. ve Sorguç, B. (1987). Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri, Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yayınları, 163-165.

Çelebi, N. (2003). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesindeki Mülteci Profesörler, Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi, 1, 259-272.

Çil, Yücel. (2015). Erzurum Kongresine Katılan Delegeeler, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 60-62.

Dinç, Sait. (2005). Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihimizde 1. Milli Eğitim Şurası ve Uygulamaları, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi Türkoloji Dergisi, 9-35.

Dursunoğlu, C. (1946). Milli Mücadele'de Erzurum, Ankara: Türk Yolu Matbaası, 15-16.

Dursunoğlu, C. (1963). Erzurum Kongresi Sırasında Atatürk'ün Düşünceleri. Belleten, doi.org/10.37879/ttkbelleten.1211179. 633-640.

- Erverdi, E. (2018). Milli Mücadele’de Erzurum, Belgeler, Tebliğler, Yazılar, İstanbul: Dergah Yayınları, 6.
- Güdek, B. (2014). Cumhuriyet Dönemi Müzik Alanında Yabancı Uzman Raporları, Tarih Okulu Dergisi, 17, DOI:10.14225/Joh.392, 629-659.
- Gül, K. (2018), Maarif Kongresi, Heyet-i İlmîyeler ve Uluslararası Öğretmen Kongreleri Üzerine Bir Değerlendirme, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 10, 509-523.
- Günel, İ. Mehmet Cevat Dursunoğlu’nun akademiye katkısı, 19.03.2023, *Yurtsever Gazetesi*, 1-2.
- Güven, İ. (2022). 100.Yılına Girerken Türkiye’de Eğitim: Cumhuriyet Dönemi İnsan Yetiştirme Anlayışı, Demokrasi Platformu Dergisi, 37, 49-175.
- MEB. (1939). Birinci Maarif Şurası, (17-29 Temmuz 1939), Ankara: Maarif Vekilliği Neşriyat Müdürlüğü, 38-421.
- MEB. (1977). Cumhuriyet Devrinde Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 32.
- Möckelmann, R. (2016). İkinci Vatan Türkiye: Ernst Reuter’in Ankara Yılları, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 17-456.
- Özsoy, M, H. (2002). Fotoğraflarla Erzurum Lisesi Tarihi, Erzurum: Erzurum Lisesi Kültür Eğitim Vakfı Yayınları, 112.
- Şarman, K. (2019). Türk Promethe’ler Cumhuriyetin Öğrencileri Avrupa’da (1925-1945), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 139-395.
- Taşyürek, M. (2000). Erzurum Kongresi ve 1.BMM’de Erzurum Milletvekilleri, Erzurum: Erzurum Kitaplığı Yayınları, 92.
- TBMM. (2010), TBMM Albümü, C. 1, Ankara: TBMM Yayınları, 466.
- Ülker, A. (2009), Hans Kanengiesser, Çanakkale’de Türklerle Beraber Bir Alman Albayın Gözünden Çanakkale, Tarih Okulu Dergisi, 3, 195-201.

C- Süreli Yayınlar

- Dursunoğlu, C. “Erzurum Kongresi Delegatesi Cevat Dursunoğlu Atatürk’ü anlatıyor.” 08.11.1960, *Ülke*, 1-2.
- Dursunoğlu, C. Ölmez Hatıralar, Atatürk’ün sezışleri, 10.11.1954.
- Dursunoğlu, C. Erzurum Kongresi’nin özelliği, 1 Temmuz 1959, *Tarih Yolunda Erzurum*, 1-2.
- Zeynal, A. Öğretmen ve siyasetçi Mehmet Cevat Dursunoğlu, 03.07.2019, *Güne Bakış Gazetesi*, 1-2.

Eğitimci Kimliği İle Mehmet Cevat Dursunoğlu

Güzel, E. Ahmet Hamdi Tanpınar ve Erzurum, 28.04.2019, *Erzurum Ajans Gazetesi*, 1-2.

Halkçı, 1-2.

Dursunoğlu, C. Halkevi ismi yabancı kelimededen alınmamıştır. 26.02.1949, *Ulus*, 1-2.